

#1 NEW YORK TIMES BESTSELLER

BRÁNY
do
ATÉN

ROMÁN

CONN IGGULDEN

TATRAN

BRÁNY
do
ATÉN

CONN IGGULDEN

TATRAN

Z anglického originálu Conn Iggulden: The Gates of Athens,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Michael Joseph, an imprint of Penguin Random House,
London 2020,

preložila Lucia Halová.

Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2022 ako 5324. publikácia.

Vydanie I.

Prebal a väzbu navrhol Peter Zentko.

Zodpovedná redaktorka Adriana Oravcová

Jazykovi redaktori Zlata Sršňová, David Grich

Technická redaktorka Eva Zdražilová

Sadzba RS servis, Bratislava

Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

All rights reserved.

Copyright © 2020 by Conn Iggulden

Translation © Lucia Halová 2022

Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2022

ISBN 978-80-222-1262-5

Venujem Simonovi Broomovi. Skvelému učiteľovi.

Prehovoril ku mne – jeho slová mali krídla.

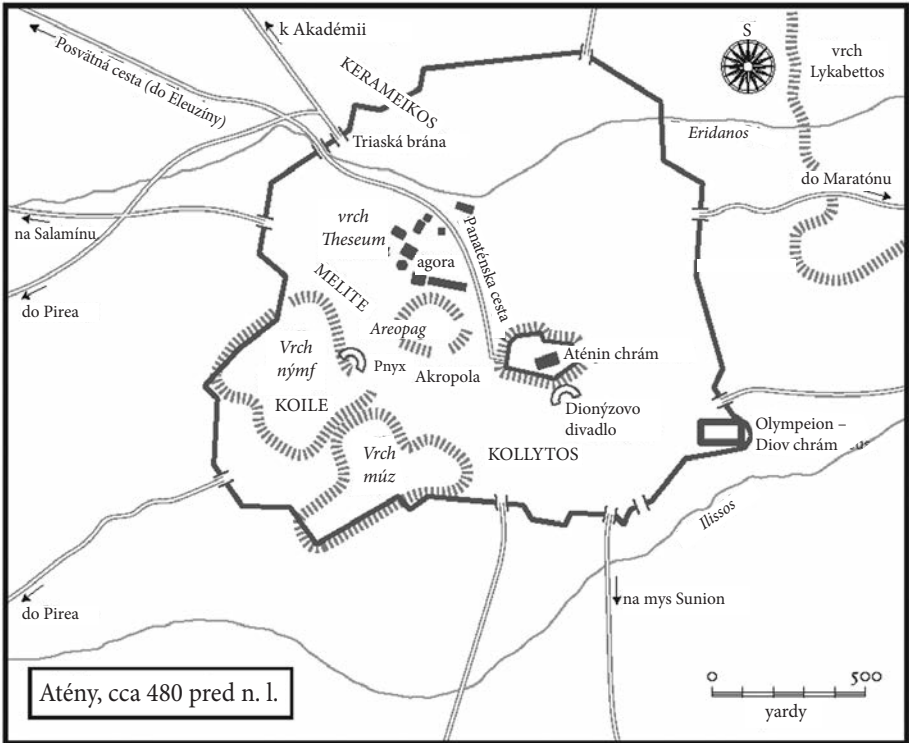
Homér

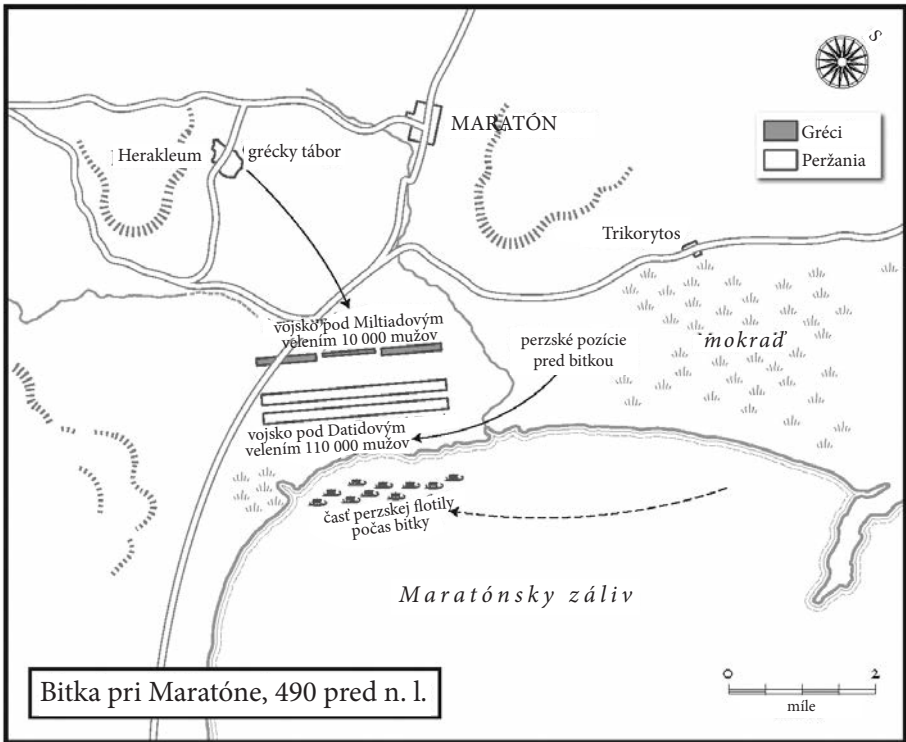
Rýchlo, prineste mi čašu vína,
nech zvlažím si myseľ a poviem niečo múdre.

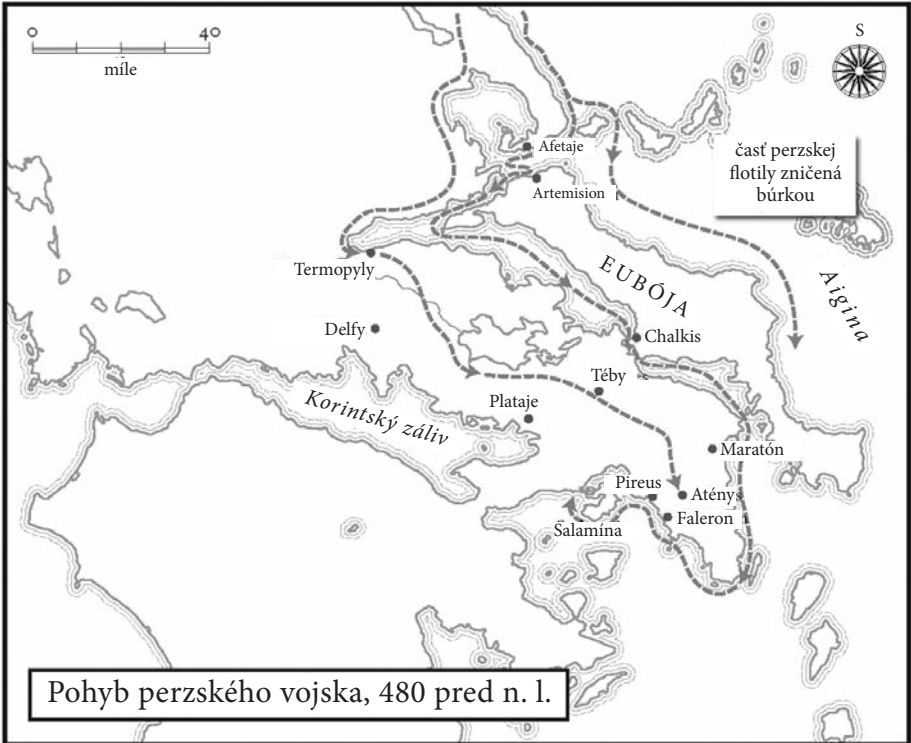
Aristofanes

Vojenské termíny

archón	ἄρχων	vládca, vodca
epistati	ἐπιστάται	druhý rad vo falange, stojaci za protostatmi
epistates	ἐπιστάτης	predseda aténskeho snemu
keleustes	κελευστής	ďostojník na triére
falanga	Φάλαγξ	obrnený oddiel pechoty
protostati	πρωτοστάται	prvý rad vo falange, stojaci pred epistatmi
stratég	στρατηγός	vojnový veliteľ
trierarchos	τριήραρχος	veliteľ triéry

Miesta

agora	ἄγορά	otvorené priestranstvo, trh
Areopag	Ἄρειος πάγος	Areov pahorok, kopec v Aténach využívaný ako súd
Kerameikos	Κεραμεικός	hrnčiarska štvrť v Aténach
Eretria	Ἐρέτρια	grécke mesto na Eubóji
Maratón	Μαραθών	feniklová pláň na východnom pobreží Atiky
Plataje	Πλάταια	grécke mesto v Boiótii
Pnyx	Πνύξ	„Napchatý“, kopec, miesto stretnutí snemu v Aténach
Salamína	Σαλαμίς	aténsky ostrov

Aténske fýly

Erechtejci	Ἐρεχθίδς
Aigejci	Αἰγιῖς
Pandionijci	Πανδιονίς
Leontijci	Λεοντίς
Akamantijci	Ἀκαμαντίς
Oinejci	Οἰνηῖς
Kekropijci	Κεκροπίς
Hipprotontijci	Ἱπποθοντίς
Aiantijci	Αἰαντίς
Antiochijci	Ἄντιοχίς

Postavy

Agarista	Ἀγαρίστη	manželka Xantippa
Arifron	Ἀρίφρων	najstarší syn Xantippa a Agaristy
Aristeides	Ἀριστείδης	stratég, archón epónymos v roku 489 pred n. l.
Eleni (Helena)	Ἑλένη	dcéra Xantippa a Agaristy (v starovekých spisoch bezmenná)
Epikleos	Ἐπικλέος	priateľ Xantippa
Feidippides	Φειδιππίδης	maratónsky bežec
Herakles	Ἡρακλῆς	mýtický hrdina známy svojou silou
Kimón	Κίμων	syn Miltiada
Kleistenes	Κλεισθένης	aténsky zákonodarca
Miltiades	Μιλτιάδης	vojenský vodca, otec Kimóna
Perikles	Περικλῆς	syn Xantippa a Agaristy
Themistokles	Θεμιστοκλῆς	archón epónymos v roku 493 pred n. l.
Xantippos	Ξάνθιππος	stratég, vodca, manžel Agaristy
Xerxes	Ξέρξης	kráľ Perzie

Ďalšie slová

Aténa	Ἀθηνᾶ	bohyňa, patrónka Atén
eupatridi	Εὐπατρίδαι	dedičná aristokracia v Aténach
heilóti	εἰλωτες	bezprávní obyvatelia Sparty, štátni otroci
metoikovia	μέτοικος	usadení cudzinci v Aténach, neplnoprávni obyvatelia
perioikovia	Περίοικοι	neplnoprávni obyvatelia Sparty, „okolití obyvatelia“

Predslov

Vo vzduchu sa vznášal prach a peľ horských kvetín, hustý ako voňavka či varený glej. Všetko živé dychčalo v tieni. Všade navôkol rástol trnistrý kozovec, ostrá tráva a pomedzi to trčali holé skaly, také horúce, že sa na nich nedalo oddychovať. Cvrčky cvrlikali v konároch borovíc, ktoré sa držali na kameni a ledva prežívali.

Do ticha prastarého ako okolité kopce sa vinula hudba ani slabučká nitka, postupne silnela a dali sa v nej rozoznať dychové nástroje a hlasy. Jašterice rýchlo odcupitali do skrýš, a keď sa kráľovi tanečníci dostali na hrebeň, vzduch vibroval činelmi, písťalami a bubnami. Na jediný rozkaz celí zadychčaní zastali a kvapkal z nich pot.

Kráľ Dareios na svojom žrebcovi podišiel dopredu a zosadol s náznakom ladnosti, akou oplýval v mladosti. Hodil opraty otrokovi a vydriapal sa na veľký plochý balvan, odkiaľ sa rozhlíadol po pláni. Takto z výšky videl zjazvenú zem, stopy vojny a ohňa. Zamračil sa, dojatý, aká je minulosť vzdialená a zároveň blízka. Presne na tomto mieste stál pred tridsiatimi rokmi. V tej chvíli mal pocit, že stačí jeden krok a ocitne sa znova tam so svojím otcom po boku a bude mať celý život ešte len pred sebou.

Z mesta Sardy zostali len ruiny. Požiare už dávno vyhasli, no keď zavial vánok, stále cítil spálenisko, ohorené tehly, voňavku či hnilobu. V diaľke boli ľudia. V priezračnom vzduchu Dareios videl záblesky ohnísk, z ktorých stúpali tenké kúdoly dymu. Nepochybne niektorí z nich utiekli a po požiari sa chceli vrátiť alebo len rabovať v troskách, hľadať guľôčky zlata, ktoré boli predtým mincami.

Pohrebná hranica mesta nemohla byť malá. V ten deň z výšky a diaľky hôr bolo ťažké predstaviť si celé ulice, záhrady a štvrte pohltené plameňmi. Strážne veže na hradbách sa zrútili, Dareios videl, ako z nich padajú kamene. Ulice ťahajúce sa od hradieb boli jasne viditeľné, lebo

rodiny zanechávali za sebou popol a sadze. Zostávali po nich tmavé cestičky ako žily na stareckých rukách. Kráľ vedel, že teraz sa tam vkradne mor. Tí, ktorí prežili, sa nestarajú o mŕtvych, pokiaľ ich nevedie pevná ruka. Po telách sa hemžili muchy a živí okolo nich čo najrýchlejšie prechádzali, zúfalo ich nechceli vidieť.

Veľký kráľ sa pri tejto predstave nestrhol ani nepotriasol hlavou. Už veľakrát videl smrť. Vedel, že jeho pomocníci musia pochovať padlých do veľkých plytkých jám za mestom skôr, ako sa pustia do jeho obnovy.

Napokon sa Dareios obrátil, aby zahrnul do úvah aj svojho syna. Xerxes sedel ďalej od predných radov, s prekříženými nohami balansoval na pleciach mladučkého slona. Dareios si všimol, že je čímsi zaujatý, zrejme niektorým zo svojich zvieratiek. Xerxes si vždy našiel nejakého malého tvora, aby ho mohol cvičiť a zabávať sa s ním. Najnovšie to bol cvrček, pred ním mal modrú jašteričku, ktorá si pri kŕmení držala potravu prednými labkami. Veľký kráľ nikdy po ničom takom netúžil. Obával sa, že chlapec sa dostatočne nezaujíma o rišu, ktorú má zdediť. Vzdychol si. Otcovské starosti nemajú konca.

Kráľovský sprievod na jeho pokyn zastal. Celé dopoludnie vytrvalo stúpali do kopca a teraz im bolo badať na tvárach úľavu. Za kráľom stálo šesťdesiatisíc mužov v dlhých hustých šíkoch, takže ani nedovidel na posledného. Dareios prišiel pripravený bojovať, ale našiel tu len popol.

Pred ním oddychovali tanečnice, chveli sa od vyčerpania. Jedna z nich dnes ráno spadla, zrútila sa na zem, keď sa jej podlomili nohy a zradili ju ruky, a potom vrieskala, keď cez ňu prechádzali vozy a pechota. Iba kráľovské slony sa jej vyhli, tie sú priberčivé a nestúpia na človeka.

Dareios vedel, že svojmu správcovi nemusí nič povedať. Ašarov ponurý výraz a zapýrená tvár dostatočne naznačovali, ako veľmi sa hanbí. Večer hlavnú tanečnicu určite zbičujú alebo priviažu k stromu a nechajú napospas levom a vlkom. Keď ostatné uvidia, čo ju postihlo, dajú si dobrý pozor, aby neurazili Veľkého kráľa za česť, ktorú im preukazuje.

Už dávno nebol Dareios ten mladý mocný bojovník ako kedysi. Keď sa chystal zliezť zo skaly, potlačil bolestivý úškrn, lebo ho pichlo v boku a krížoch. Kedysi by poľahky zoskočil a tešil sa z vlastnej sily. No sluhovia ho dobre poznali. Len čo sa začal obzerať, hneď mu priniesli schodíky. Zišiel zo skaly vzpriamene a s pokojným výrazom na tvári.

Xerxes obozretne zdvihol hlavu. Videl, že sa k nemu blíži otec a napadlo mu, že ho ide potrestať za čosi, čo si mohol všimnúť jedine kráľ. Chlapec sedel na vypchatom hodvábnom vankúši, mal na sebe iba sandále a suknicu z kože ozdobenej zlatom. S holou hrudou bol živou pripomienkou mladosti, čo jeho otca ešte väčšmi roztrpčilo.

Sluhovia sypali na prašnú zem, po ktorej kráčal Veľký kráľ k synovi, sušenú levandulu a myrtu. Pre Dareia bolo urážkou, ak sa naňho niekto díval zhora, no Xerxes akoby primrzol k sedadlu vysoko na sloňom chrbte. Obrovské zviera obrátilo hlavu, aby sa pozrelo na muža po svojom boku. Chlapec i slon boli práve v najnemožnejšom veku. Dareios mávnutím ruky odohnal sluhov s lupeňmi. Kútikom oka videl, ako sa trasú, pripravení znova prevoňať zem pod nohami vládcu, ktorého kroky otriasajú svetom.

„Xerxes, zlez dolu!“ vlúdne oslovil Veľký kráľ syna.

Syn prikývol a vystrel ruku tak, aby ju slon videl. Ten zdvihol svalnatý chobot, chlapec naň stúpil a hladko po ňom skĺzol na zem. A očividne bol na to hrdý. Dareios na tento trik, ktorý by sa hodil skôr na trhovisko alebo medzi drevorubačov, nereagoval. Chytil syna okolo pliec a odviedol ho na miesto, kde mal pôvodne stáť a čakať na otca. Tam sa dlaňou oprel o skalú a cítil, aká je vyhriata.

„Vidíš to mesto?“ povedal. „Tmavé od popola?“

Xerxes horlivo uprel pohľad do diaľky, potom prikývol, stále vzdorovitý. Dareios si uvedomil, že je hrdý na tohto mladého muža, ktorý určite pôjde v jeho šlapajach, ak to Ahura Mazda, Pán múdrosti, dovolí. Nevypláca sa byť si priveľmi istý budúcnosťou nahlas ani v najtajnejších myšlienkach. Boh svetla všetko počuje.

„To sú Sardy, hlavné mesto tejto oblasti,“ začal. „Alebo aspoň bolo. Náš nepriateľ ho prepadol a vypálil, neušetril ani veľký chrám, ktorý tam stál dvetisíc rokov. Preto som priviedol toľkých vojakov. Zajtra už bude každý dom a chrám zrovnaný so zemou. Mesto postavíme odznova.“

„Kto by sa odvážil zaútočiť na naše mesto?“ opýtal sa Xerxes.

„Aténčania, Eretrijci,“ odvetil otec. „Gréci. A ja som si myslel... Asi pred dvanástimi rokmi k nám poslali vyslancov a žiadali o priateľstvo. Myslel som, že sa rozhodli stať mojimi vyvolenými, mojimi milovanými poddanými. Darovali môjmu správcovi zem a vodu a vrátili sa domov za more. Priznám sa, odvtedy som si na nich sotva spomenul.“

Kráľ sa usmial a chcel synovi postrapatiť vlasy. Dotklo sa ho, keď sa Xerxes odtiahol.

„Toto je kraj sveta, Xerxes. More je odtiaľto necelé dva dni cesty a za ním ležia kraje, ktoré ešte neokúsili požehnanie našich zákonov, našich vojakov.“ Urobil rukou oblúk ponad pláň. „Toto je moje panstvo, od trhu s otrokmi po zlaté bane. Každý kotlík a hrnček mi patrí, každá minca, trám i dieťa. A predsa sme ďaleko od civilizácie, od jej centra. Zrejme som bol na nich primäkký, príľahko som odpúšťal. To bola odjakživa moja slabosť.“

Všimol si, ako sa syn znepokojene pomrvil, a usmial sa.

„Nikto nemôže tvrdiť, že nemám svoju česť, Xerxes. S tým súhlasíš, však? Keď dám slovo, dodržím ho, aj keby mi svet padal na hlavu. Ak odpustím nepriateľovi, ak ho privítam ako dieťa vo svojom dome, vie, že mu už odo mňa nehrozí ďalší hnev. Vedia to dokonca aj Gréci. Veď hej, môžu vykrikovať a búriť sa, ale pre rovných mužov, ktorí sú ochotní odložiť pýchu a ponúknuť mi darom zem a vodu, budem vždy odpúšťajúci boh.“

„Ale prečo? Prečo by si odpustil ľuďom, ktorí spáchali toto, ktorí vypálili Sardy?“

Dareios sa naklonil k synovi. Hoci tam stála stovka sluhov a otrokov pripravených poslúchnuť jeho najmenší rozmar, hoci z jeho nosidiel na slonovi vykúkali dve nahé ženy s očami ako uhľíky, predsa bol sám so svojím dedičom.

„Teraz hovorím ako kráľ. Počúvaj ma, Xerxes. Moje slovo je pevné, pretože keď sa niekto postaví na bojisko proti môjmu vojsku, chcem, aby sa na svojich spojencov pozeral so strachom, či ho neopustia uprostred boja, v zápale bitky. Chcem, aby vedel s úplnou istotou, tak ako vie vlastné meno, že ak sa mi vzdá, ak zakúsi prach na svojich perách a vo svojich dlaniach mi ponúkne vodu, budem si ho vážiť ako spojenca do konca sveta, bez nevraživosti a pomstyctivosti. Bude živým dôkazom môjho milosrdenstva. Rozumieš?“

Xerxes jemne pohlol hlavou a zavrel oči, lebo sa zdvihol vietor a trošku rozohnal horúčavu. V tej chvíli ticha a pokoja to zrazu pochopil. Otvoril oči a otec sa usmial, keď v nich zbadal svetlo poznania.

„Keď ti dôverujú, oslabuje ich to,“ povedal Xerxes takmer s úžasom. „Znamená to, že ako budeme postupovať, brat sa obráti proti bratovi,

priateľ proti priateľovi. Ale za akú cenu, otče? Čo na to tvoja česť? Prídeš o možnosť pomstiť sa, nie je to privysoká cena?“

„Nie. V mojej ríši je štyridsať krajín – Média, Asýria, Lýdia, India – z vôle boha, ktorý ich spojil, a toľko ľudí, ako je strieborných rýb v oceáne. Všetci sú poddaní môjmu trónu, mojej korune. Keby som bol klamár a podvodník, bojovali by oveľa urputnejšie, aby sa ma zbavili. Namiesto toho ich vodcovia dostávajú do daru paláce a zeme. V pokojnejších časoch sa azda aj pýtajú, či si ich vôbec niekto podmanil.“

„Ale podmanil,“ dodal Xerxes.

Otec prikývol.

„Áno. Tak je to aj s týmito mestami, s tým ich iónskym spolkom. Vzhliadajú k svojim predkom Grékom a nie k nám. Možno si mysleli, že som príďaleko a nestarám sa, čo robia na samej hranici západných morí. Pri svojej zrade požiadali o pomoc Atény a tie grécke svine poslali lode z Eretrie a hoplitov po pobreží, aby vraždili a terorizovali môj ľud. Vraj chcú zhodiť jarmo, ktoré som na nich uvalil, vraj sú pobúrení našou vládou.“

Kráľ sa trpkó zasmial, jeho oči však zostali tmavé a zachmúrené.

„Gréci zničili moju posádku a podpálili trstinové strechy Sárd. Oheň sa šíril rýchlosťou vetra, kým všetko nepohltil, dokonca aj chrám Kybelé, Veľkej matky sveta. To sa dá sotva odpustiť.“

Kráľ hodnú chvíľu hľadel do diaľky. Syn sa neodvážil vyrušiť ho z úvah. No ani sa neodtiahol, keď mu otec znova položil ruku na plecía.

„Nejaký čas tu pobudnem a znovu postavím Sardy. Vojsko, ktoré som priviedol, vojde do každého mesta a mestečka iónskeho spolku a vykoná tresty, ktoré uznám za vhodné. Budú mužom odtínať ruky, aby viac nepozdvihli meč ani oštep. Najkrajšie deti odvedieme na trh s otrokmi. Starcov a stareny hodíme do ohňa. Občas si vravím, že je to vlastne milosrdenstvo pre tých, ktorí ich majú na krku. Vidíš? Aj vo vyhni hnevu nachádzam múdrosť. Nie som tyran, Xerxes. Keď sa pohnem ja, pohnú sa hory a zem pod mojimi nohami sa otrasie väčšmi než pod nohami tisícich kráľov. Aj ty to spoznáš, keď sa pominiem. Všetci ľudia sú otroci a všetci králi sú našimi otrokmi.“

Jeho synovi sa pri tých slovách rozjasnila tvár. Zdvihol ľavú ruku a dotkol sa prstov, ktoré mu spočívali na nahom pleci. Otec vo svojej múdrosti vybudoval takú neobyčajne bohatú a mocnú ríšu, že, ako sám